

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyea Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохири Шаривович, Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохири Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

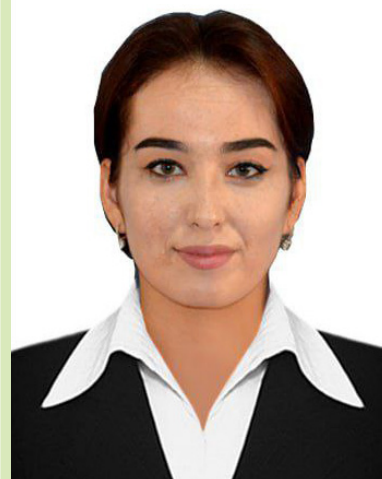
O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari.....	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles.....	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

OZIQ-OVQAT SANOATIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MEXANIZMI

Mahamatova Maftuna

Renessans ta'lim universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada oziq-ovqat korxonalarini boshqarish mexanizmini yaxshilash, ularning huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish, sohada tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshirish va xorijiy investitsiyalar kiritish borasidagi muammolarga e'tibor qaratilgan. Bundan tashqari, oziq-ovqat sanoati mahsulotlari sifatini oshirish nafaqat xorijiy investitsiyalar kirishini rag'batlantirish, balki butun korxona faoliyatini zamon talablariga mos holda modernizatsiyalash, texnik va texnologik jihatdan yangilash, ular faoliyatini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat sanoati, oziq-ovqat bozori, oziq-ovqat turlari, bozor elementlari, boshqaruv strategiyasi, raqobat ustunligi, bozor imkoniyatlari, iqtisodiy mexanizm, tashkiliy mexanizm, tadbirkorlik faoliyati, tadbirkorlik subyekti, tadbirkorlik qobiliyati, tadbirkorlik infratuzilmasi.

Abstract: This scientific article focuses on the problems of improving the mechanism of management of food enterprises, improving the system of protection of their rights, improving the efficiency of entrepreneurial activity in the field and introducing foreign investments. In addition, proposals and recommendations have been made to improve the quality of food industry products not only to stimulate the entry of foreign investments, but also to modernize, technically and technologically update the activities of the entire enterprise in accordance with the requirements of the time, to develop economic mechanisms for the development of their activities.

Key words: food industry, food market, types of food, market elements, strategy management, competitive advantage, market opportunities, economic mechanism, organizational mechanism, entrepreneurial activity, business entity, entrepreneurial ability, entrepreneurial infrastructure.

Аннотация: Данная научная статья посвящена проблемам совершенствования механизма управления предприятиями пищевой промышленности, совершенствования системы защиты их прав, повышения эффективности предпринимательской деятельности в данной сфере и привлечения иностранных инвестиций. Кроме того, были внесены предложения и рекомендации по повышению качества продукции пищевой промышленности не только для стимулирования притока иностранных инвестиций, но и по модернизации, техническому и технологически обновлению деятельности всего предприятия в соответствии с требованиями времени, разработке экономических механизмов развития их деятельность.

Ключевые слова: пищевая промышленность, продовольственный рынок, виды продуктов питания, элементы рынка, стратегия управления, конкурентное преимущество, рыночные возможности, экономический механизм, организационный механизм, предпринимательская деятельность, хозяйствующий субъект, предпринимательские способности, предпринимательская инфраструктура.

KIRISH

Jahonda ro'y berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar, global beqarorlikning kuchayishi mamlakatlar iste'mol bozorini sifatli oziq-ovqat tovarlari bilan to'ldirish, aholisini yetarli darajadagi oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, xususan oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash borasidagi ilmiy izlanishlarni taqozo etmoqda. Aholini xavfsiz, to'yimli va yetarli darajadagi oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, oqilona iste'molini tashkil etish, ovqatlanish madaniyatini oshirish, iste'mol bozorini oziq-ovqat tovarlari bilan to'ldirish, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatini rivojlantirish, iste'mol bozorini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish, oziq-ovqat tovarlariga talabni to'laroq qondirishda tadbirkorlik faoliyatini samarali tashkil etish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda boshqaruvning zamonaviy tamoyillaridan foydalanish, oziq-ovqat tovarlari bozorini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini ishlab chiqish bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlari hisoblanadi.

Mamlakat iqtisodiyotida oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga oid islohotlarning chuqurlashuvi yuz bermoqda. Jumladan, oziq-ovqat korxonalarini boshqarish mexanizmini yaxshilamasdan, ularning huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirmay tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshirish va tashqi manbalardan investitsiyalar kiritishni ko'paytirish muammo bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, qayta ishlash sanoati mahsulotlari sifatini oshirish nafaqat xorijiy investitsiyalarni kirishini rag'batlantirish, balki butun korxona faoliyatini zamon talablariga mos holda modernizatsiyalash, texnik va texnologik jihatdan yangilashni ham qamrab olishi lozim.

Ushbu muammoning dolzarbligini e'tiborga olgan holda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 18-feraldagi PQ-2492-sonli "Respublika oziq-ovqat sanoatini boshqarishni tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori qabul qilingan ^[1]. Bu qarorga ko'ra "Respublika oziq-ovqat sanoatini tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi"da belgilangan vazifalar va tadbirlarni bajarish yuzasidan korxonalarga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish ^[2], oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatining samaradorligini tubdan oshirish, bo'lajak investorlar uchun ularning ochiqligi va jozibadorligini ta'minlash, korxonalarni strategik boshqarishda oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlar rolini kuchaytirish uchun qulay sharoitlar yaratish maqsadida tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish masalalarini o'rganish va ularga yechim topish lozim.

Ta'kidlash lozimki, davlat tomonidan oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini tartibga solishning usul va shakllarini bugungi kundagi o'zgarishlarning mazmun-mohiyatiga mos kelmasligi natijasida samaradorlik pasayib ketgan. Bu esa mamlakat iste'mol bozorida oziq-ovqat mahsulotlarini narxini uzluksiz tarzda o'sib borishi, xorij korxonalari bilan taqqoslaganda mahsulot sifatini talabga javob bermasligi, raqobat muhiti shakllanishi juda sust yuz berayotgani, eksport hajmini ozligi kabi ko'rsatkichlarda o'zining aksini topmoqda. Lekin, O'zbekistonning tabiiy-iqlim sharoiti va uning hududida yetishtiriladigan mahsulotlarni ekologik tozaligi tarmoq mahsulotlarini butun dunyo miqyosida xaridorgir bo'lishiga juda kuchli raqobat ustunligini ta'minlab beruvchi omildir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Oziq-ovqat tovarlari bozorining mazmun mohiyati, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, unga ta'sir etuvchi omillarni baholashdagi uslubiy yondashuvlarda alohida yagona bir fikrga erishilmagan. Oziq-ovqat tovarlari bozori tushunchasiga olimlar turli xil yondashuvlar asosida ta'rif berishgan. Biz o'z tadqiqotimizda ularning ayrimlarini qiyosiy tahlil etishni joiz, deb bildik.

L.A.Aliyeva va T.Svetlorusovalar oziq-ovqat tovarlari bozorini "Qishloq xo'jaligi, qayta ishlash va oziq-ovqat iste'molchilari o'rtasidagi vositachi" ^[3] sifatida ta'riflaydi. P.T.Burdukov esa oziq-ovqat tovarlari bozoriga majmuaviy yondashib, uni "Mamlakat qishloq xo'jaligida ozuqa, xom-ashyo va tayyor oziq-ovqatni siljitish bo'yicha amalga oshirilayotgan bitimlar, eksport-import operatsiyalari hamda shu bilan bog'liq ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar majmui" ^[4] sifatida ifodalaydi.

V.D.Goncharov bozor elementlarini to'liq aks ettirishga harakat qilib, oziq-ovqat tovarlari bozorini "oziq-ovqat tovarlarini ishlab chiqarish va taqsimlash jarayonida vujudga keladigan xo'jalik yurituvchi subyektlarning xaridor va sotuvchi tanlashdagi, narx belgilashdagi va mablag' shakllantirishdagi erkinlik bilan tavsiflanadigan iqtisodiy munosabatlar tizimi" ^[5] deb ataydi. N.P.Ketova esa shu tarifni to'ldirib, "axborotdan foydalanish"ni ^[6] ham qo'shadi.

Yu.B.Kostrova oziq-ovqat tovarlari bozoriga dinamik tizim deb qaraydi: "Mahsulot sifati va narxi nazorat qilinib, ishlab chiqaruvchi va iste'molchi o'rtasidagi mustahkam aloqa, mutanosib ravishdagi ishlab chiqarish va yetkazishdagi dinamik tezkor tizimdir" ^[7]. S.U.Nuraliyev va D.S.Nuraliyevalar ham "Oziq-ovqat ishlab chiqarish, tashish, saqlash va sotish sohasida vujudga keladigan iqtisodiy munosabatlar tizimi" ^[8] deb ta'riflaydi.

O.N.Fetyuxina esa, oziq-ovqat tovarlari bozori tushunchasini yoritishda "sotsium" (tabaqalanish) va "raqobatda ustunlik" kabi kategoriyalarni qo'llab quyidagicha ta'rif beradi: "Raqobat ustunliklari ko'rinishidagi keskin ta'sir ko'rsatadigan jamiyat hayotini ijtimoiy-iqtisodiy ta'minlash tizimi, uning asosiy tarkibiy qismlari oziq-ovqatga bo'lgan biologik ehtiyojlar, shuningdek, aholining to'lov qobiliyati va milliy ishlab chiqarish va import orqali shakllanadigan taklif tufayli noelastik talabdan iborat" ^[9].

G.M.Zinchuk esa, "oziq-ovqat bozorini oziq-ovqat xom-ashyosi va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish, taqsimlash, almashish va iste'mol qilishni qamrab oluvchi iqtisodiyotning tarkibiy qismi, sifatida belgilaydi" ^[10].

Shu bilan birga, aksariyat mualliflar oziq-ovqat bozori mohiyatining muhim qismini aks ettirishiga qaramay, ishlab chiqarish siklining bosqichlari o'rtasida qayta aloqalarning mavjudligi va namoyon bo'lishini ko'rsatib o'tishmagan.

Ilmiy-nazariy manbalarda "mexanizm" tushunchasi har xil ma'nolarda foydalaniladi: "tartibga solish mexanizmi", "davlat ishtirokidagi mexanizm", "boshqarish mexanizmi" kabi tushunchalar farqlanadi ^[11]. Shuningdek, oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy - iqtisodiy mexanizmi asosan o'z ichiga uchta

tushunchalar orqali shakllanadi: “mexanizm” ^[12], “rivojlanish” va “oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik tizimi tuzilmasi”. Iqtisodiy adabiyotlarda mexanizmni mohiyati asosan voqea va hodisa yoki jarayonlar bog‘liqligi asosida shakllanib, o‘zida ma’lum bir harakatni, aniq voqe’likni ifodalaydi. Bu esa tizimlar faoliyati ketma-ketligini aniqlaydi ^[13].

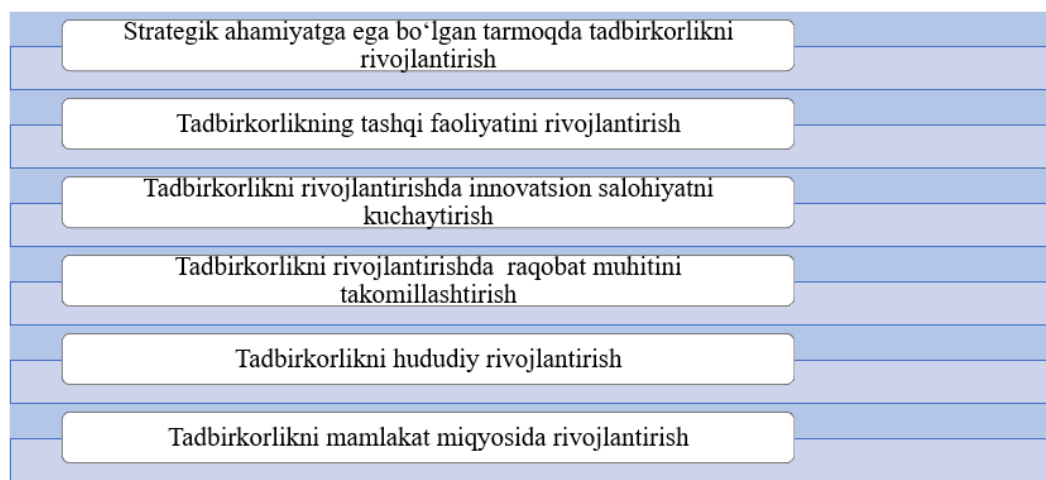
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishni iqtisodiy mexanizmining ahamiyatini va sohadagi mavjud muammolarni ilmiy jihatdan o‘rganish, qiyosiy solishtirish, statistik ma’lumotlarni o‘rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash va tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari deganda tadbirkorlik daromadi (foydasi)ni olish bo‘lgan amaldagi qonunlar doirasida faoliyat yurituvchi xo‘jalik yurituvchi subyektlar, ya’ni kichik korxona, mikrofirma va yakka tadbirkorlar yig‘indisi tushuniladi. Chunki, amaldagi qonunchilikka ko‘ra, O‘zbekiston sharoitida oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyati o‘z ichiga yuqoridagi 3 ta subyektni (kichik korxona, mikrofirma va yakka tadbirkor) qamrab oladi hamda asosan o‘rtacha yillik ishlovchilar soni mezoni bilan boshqa korxonalardan farqlanadi. Respublikada qabul qilingan “Tadbirkorlik to‘g‘risida” gi Qonunga asosan, tadbirkorlik – fuqarolarning foyda yoki shaxsiy daromad olishga yo‘naltirilgan mustaqil, tashabbuskor faoliyati bo‘lib, u fuqaroning o‘z nomidan, o‘zining tavakkalchiligi bilan hamda o‘zining yoki yuridik shaxsning (korxonaning) mulkiy javobgarligi asosida amalga oshirilishi ta’kidlangan ^[15].

Xo‘jalik mexanizmi deganda u yoki bu faoliyat turining tartibini aniqlovchi tizim, qurilma tushuniladi. Shuningdek, ijtimoiy ishlab chiqarishni tashkil etish shakllaridan mehnat taqsimoti, ishlab chiqarishni ixtisoslashtirish va joylashtirish, iqtisodiy qonunlar va takror ishlab chiqarish jarayonlarni amalga oshirishda qo‘llaniladigan tashkiliy tuzilmalar, iqtisodiy, huquqiy, ijtimoiy-psixologik boshqaruv shakl va usullari, xo‘jalik aloqalari shakllari, jarayonlari, ishlab chiqarish va xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatiga ta’sir etuvchi iqtisodiy dastaklar va rag‘batlar yig‘indisi sifatida tushuniladi (1-rasm).

1-rasm: Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini ob’ektlar bo‘yicha tasniflashi

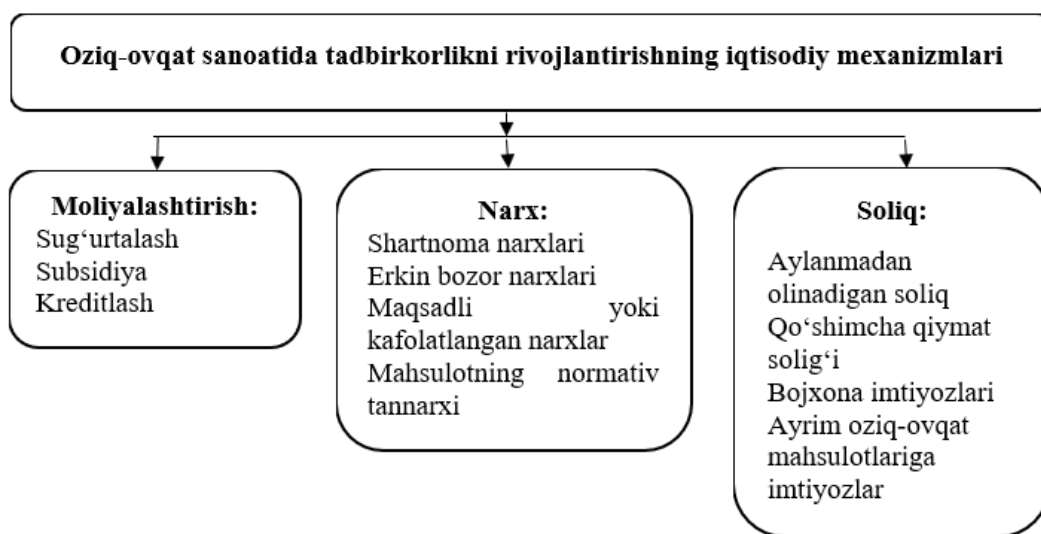
Bizning fikrimizcha oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishni iqtisodiy mexanizmini ilmiy-nazariy tahlil qilish natijasida uning shakllarini quyidagicha tavsiflash mumkin:

1. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmi.

Mazkur mexanizm bevosita oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik subyektlarini moliyalash, kreditlash, ularga mikrolizing xizmatlarini ko‘rsatish bilan bog‘liq bo‘lgan barcha dastaklarni, hujjatlarni o‘z ichiga oladi. So‘nggi yillar mobaynida respublika oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash maqsadida tijorat banklari tomonidan berilayotgan kreditlar va ko‘rsatilayotgan mikromoliyaviy xizmatlar hajmi yildan-yilga o‘sib bormoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-iyuldagi PQ-4406-sonli Qaroriga ko‘ra, 2019-yil 1-avgustdan boshlab: qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sohasidagi investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun jalb qilinadigan tijorat banklarining kreditlari bo‘yicha Vazirlar Mahkamasi huzuri-

dagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi mablag'lari hisobidan: milliy valyutada, qiymati 10 mlrd. so'mdan oshmaydigan miqdordagi, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki qayta moliyalashtirish stavkasining 1,5 baravaridan oshmaydigan foiz stavkasida jalb qilinadigan kreditlar bo'yicha - 5 foizli punkt miqdorida; xorijiy valyutada, qiymati ekvivalentda 10 mlrd. so'mdan oshmaydigan miqdorda jalb qilinadigan kreditlar bo'yicha - tijorat banklari tomonidan belgilangan foiz stavkasining 40 foizi, ammo 4 foizdan ortiq bo'lmagan miqdorda foiz xarajatlarini qoplash uchun kompensatsiya beriladi; kredit summasining 50 foizigacha, biroq 8 mlrd. so'mdan oshmagan miqdorda kafilliklar beriladi ^[16] hamda imtiyozli mikrokreditlashning asosiy vazifalari etib oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik sohasida yangi ish o'rinlari tashkil etish, imtiyozli kreditlar berish orqali yuqorida qayd etilgan shaxslar kontingentlari uchun ularni tadbirkorlik faoliyatiga faol jalb etish maqsadida mikromoliyaviy xizmatlardan oson foydalanishlarini maksimal darajada ta'minlash.

Shuningdek, imtiyozli mikrokreditlar belgilangan mikrokredit summasi - eng kam ish haqi miqdorining 200 barobarigacha, olti oy muddatli imtiyozli davrni hisobga olgan holda uch yilgacha muddatga, yillik foiz stavkasi miqdorlari: 1 ta ish joyi yaratilganda - 9 %, 2 ta ish joyi - 8 %, 3- 4 ish joylari - 7 %, 5 ta va undan ortiq ish joylari yaratilsa - 6 % miqdorda beriladigan bo'ldi ^[17]. Xususan, bo'sh turgan binolarni biznes vakillariga "nol qiymatda berish" ham bunga misol bo'ladi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, bizning fikrimizcha, bevosita oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmini quyidagicha tasniflash maqsadga muvofiqdir (2-rasm).

2-rasm: Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmi

2. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmi.

Soha faoliyatini rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlash va tartibga solishga qaratilgan barcha infratuzilmaviy yordam turlarini, xususan, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, iqtisodiyot va sanoat vazirligi, xususiylashtirilgan korxonalarga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi, savdo-sanoat palatasi, tijorat banklari, baholash tashkilotlari, investitsiya fondlari va birjalar, auditorlik, depozitlar, sug'urta kompaniyalari, eksport-import kompaniyalari, axborot-konsalting firmalari hamda "yagona darcha" tashkilotlari tomonidan beriladigan yordamlarni nazarda tutadi.

Jumladan, oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirish, turli dasturlarni amalga oshirish, davlat ehtiyojlari uchun ishlar va xizmatlar tovar ijrosi uchun buyurtmalarni joylashtirish, kredit hujjatlarini rasmiylashtirish, ro'yxatdan o'tish, litsenziyalash, sertifikatlash va h.k.

3. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni mulkiy qo'llab-quvvatlash mexanizmi.

Ushbu mexanizmga ko'ra, oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikka davlat hokimiyati organlari va mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari tomonidan mulkni qo'llab-quvvatlash, davlat yoki xususiy mulk ko'rinishida yetkazish yoki foydalanish, shuningdek, yer uchastkalari, qurilishlar, noturar joylar, asbob-uskunalar, texnika-texnologiyalar, mashina, mexanizmlar, qurilmalar, transport vositalari va boshqalar ^[18].

Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi korxonalarning istiqbolli startegiyasini shakllantirish raqobat ustunligini (xarajatlar bo'yicha ustunlik, bozor imkoniyatlari bo'yicha ustunlik va boshqalarni) tanlashdan boshlanadi. Ayni paytda korxona tanlagan raqobat ustunligi yordamida o'z oldiga qo'ygan strategik maqsadlarga erishishni ko'zlaydi. O'z navbatida, muayyan ustunlik asosida boshqaruv samaradorligini oshirish bo'yicha strategiya tanlanadi. Bunda, boshqaruv strategiyasi o'z mohiyati jihatidan amalga oshirilishi rejalashtirilgan va amaldagi joriy strategiyani qayta baholashga, solishtirishga asoslanadi.

Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish korxonalarida boshqaruv strategiyasining o'ziga xos xususiyatlari shundan iboratki, amalga oshirilayotgan va kelajak uchun rejalashtirilgan vazifalar bevosita korxona faoliyatiga bog'liq bo'lmagan holatlarni, o'zgarishlar va favqulodda sharoitlarni hisobga olish, korxona faoliyati izchilligini va samaradorligini ta'minlashdan iborat.

XULOSA

Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni infratuzilmaviy shart-sharoitlar, imkoniyatlaridan samarali foydalanishda kichik biznesning zaif mol-mulk bazasi (asosiy fondlar kamchiligi), kredit shartnomasiga ko'ra majburiyatlarni amalga oshirishdagi kamchiliklar, biznesni daromadlilik darajasi va kredit resursi to'lov stavkasi orasidagi yuqori farq tufayli yuzaga keladigan kredit olish bilan bog'liq muammolar, garov ta'minoti uchun banklarning yuqori talablari, tadbirkorlarni bozorda o'rnini topishigacha qiladigan katta xarajatlari, shuningdek noturar binolar uchun yuqori ijara haqi, malakali kadrlarni yetishmovchiligi, mintaqaviy, halqaro bozorlarda tovar va xizmatlarning narxlarini o'zgarishi va olib chiqish bilan bog'liq muammolar, oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikka oid savollarga mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari tomonidan yetarlicha javob olinmasligi kabi ayrim institutsional to'siq chegaralarining mavjudligi kelajakda oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini yanada takomillashtirib borishni taqozo etadi.

Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini bosqichma-bosqich, tizimli va uzluksiz ravishda takomillashtirib borish orqali quyidagilarga erishish mumkin:

- respublikamiz mintaqalarida oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash muammolarini yechishga yagona majmua tariqasida yondashuvni ta'minlash;
- joylarda oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning barcha yo'nalishlari, ularni loyihalashtirish va amalga oshirish bosqichlarini boshqarishda yagona tamoyilni qo'llash;
- oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha infratuzilma tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtirishni ta'minlash;
- oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlarini amalga oshirishda maqsadli nazoratni ta'minlash.

Yuqorida sanab o'tilgan islohotlarni amalga oshirish mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini yanada takomillashuviga va samarali amal qilishiga olib keladi.

Adabiyotlar: Literatura/Reference:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 18-fevralda "Respublika oziq-ovqat sanoatini boshqarishni tashkil etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2492-sonli qarori // "Xalq so'zi", 2016-yil 19-fevral // Lex.uz. 8 <http://el.tfi.uz> //
2. Ozbekistonda_moliyaviy_sektorning_rolini_oshirish_1-qism_47c0e.pdf
3. Алиева Л., Светлорусова Т. Инновационная система развития агропродовольственного рынка. // АПК: экономика и управление. 2007. -№4. С. 50-52 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=9487839>
4. <http://www.duel.ru/publish/burdukov/glob.html> Бурдуков П.Т. Россия в системе глобальной продовольственной безопасности. (Электронный ресурс)
5. Гончаров В.Д. Формирование продовольственного рынка. // АПК: экономика и управление. 1996. №4. –с. 51
6. Кетова Н.П. Отраслевой маркетинг: стратегии, функции, приоритеты: учебное пособие. –М.: Вузовская книга, 2012. – с. 320
7. Кострова Ю.Б. Анализ продовольственного рынка России. Монография. -СПб: Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2014. –с. 8
8. Нуралиев С.У., Нуралиева Д.С. Основные направления развития и регулирования продовольственного рынка в условиях вступления России в ВТО. // Пищевая промышленность. -2012. –№12. – с. 10-13
9. Фетюхина О.Н. Функционирование и развитие агропродовольственного рынка России в условиях глобализации: теория, методология, практика. Автореферат на соиск. ученой степени доктора наук. Ставрополь, 2011. –с. 12-13
10. Зинчук Г.М. Понятие и виды продовольственного рынка. //Альманах современной науки и образования. 2011. №10 (53). –С. –111-113
11. Солодилова Н.З., Маликов Р.И. и др. О новых подходах к методологическому обеспечению эффективной предпринимательской политики в муниципальных образованиях // Экономика и управление. – М.: 2013. – № 4. –С.14–19.
12. Masharipova M.A. Xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, – №2, 2017. mart-aprel

13. Umarov I.Yu. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. // Zamonaviy menejmentning dolzarb masalalari. Respublika ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va materiallari to'plami. – Andijon.: ADU, 2019-yil 15-may. 193-197-b.
14. Ibragimov I.U. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tadbirkorlik faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Namangan viloyati misolida). Dis... iqt. fan. fal. dok. avtoref. – T., 2019. 11-b.
15. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-mayda "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-sonli Qonuni. – Toshkent.: –4 b. // lex.uz.
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-iyulda "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash va oziq-ovqat sanoatini yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-4406-sonli Qarori. // lex.uz
17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yilda "Kichik va xususiy tadbirkorlikni mikrokreditlash tizimini yanada kengaytirish va soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-2746- sonli qarori. // lex.uz
18. Mashapipova M.A. Xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. 2017. –№2, mart-aprel.
19. Saidov Mashal (2021) Opportunities for the formation of the electricity market in Uzbekistan. 2nd Global Symposium on Humanity and Scientific Advancements Hosted from Jacksonville Florida, USA. December 30th 2021. R. 179-183. <https://conferencepublication.com/index.php/aoc/article/view/1806/1891>
20. Saidov Mash'al Samadovich (2021) Elektr energetika sohasida tarif va narx shakllanishidagi muammolar va olib borilayotgan islohotlar. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021-yil file:///C:/Users/Acer/Downloads/%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%9E+%E2%84%96+6+2021_145%20(1).pdf
21. Saidov Mash'al Samadovich (2021) Tabiiy monopol tashkilotlarni boshqarishda raqobat muhitini rivojlantirish. Ekonomika i obrazovaniye №4. 2021/8/30
22. Saidov Mash'al Samadovich (2023) Elektr energetika tarmog'ini tartibga solish va boshqarishning iqtisodiy xususiyatlari. Iqtisodiyot va ta'lim / 2023-yil 1-son. <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/950/863>
23. Saidov Mashal Samadovich (2023). Ways of Introduction of Modern Management Mechanisms in the Electric Power Sector of Uzbekistan. International Journal of Business Diplomacy and Economy Volume 2, No 1 | Jan- 2023. P. 98-110. <https://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/977/843>
24. Saidov Mashal Samadovich (2023). Renewable Energy Sources and Ways of their Implementation in the Republic of Uzbekistan. International journal on economics, finance and sustainable development. Vol. 5 No. 1 | January 2023. P. 38-52. <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/3879/3668>
25. Azlarova M. Impact of technology-supported marketing strategies on food security and provision: Evidence from Uzbekistan's confectionery industry //Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems. – 2022. – C. 39-45.
26. Qizi A. M. M. Methodological Aspects of Using Marketing Strategies in Filling the Consumer Market with Food Products //Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN. – 2023. – T. 2249. – №. 0892.
27. Azlarova M. (2023). Iqtisodiyotning globallashtirish sharoitida ichki bozorni oziq-ovqat tovarlari bilan to'ldirishning nazariy asoslari. Iqtisodiyot va ta'lim, 24(1), 292–300. https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss1/a4.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.